

Materiaal : Abx PPN: 175841748
 Titel : Voeding nu
 :
 Auteur :
 Deel/Supplem. :
 Corporatie : Voedingscentrum Externe database:
 Jaar/Editie : 1998 Extern nummer :
 Uitgave : Houten Keesing Noordervliet
 Serie/Sectie :
 Pag-ISSN/ISBN : 1389-7608

Plaatscode : 175841748 ; SG T 0892 ; rt ; 2001 V3 -

Jaar : 2007-00-00 Datum indienen : 14-01-2008 15:57
 Volume : 9 Datum plaatsing : 14-01-2008 15:57
 Aflevering : 6 Datum rappel : 11-02-2008
 Leenvorm : KOPIE Particulier : N
 Leveringswijze : E Geplaatst bij : 0036/0001
 Cooperatiecode : F Indiener : 0036/9999
 Aanvrager : 0036/7001 U UKB
 Eindgebruiker : UM106982 Aanvraagident. :
 Auteur : Katrijn houben Aanvragerident. : MW. K.M.P.I HOUBEN
 Artikel : Alcoholgebruik: bewust of onbewust?
 Bladzijden : 17-19
 Bron :
 Opmerking :

Indiener : 0036/9999 Stuur rekening : N
 Aanvrager : 0036/7001 Eindgebruiker : UM106982
 Aanvragerident.: MW. K.M.P.I HOUB Aanvraagident. :
 Client :

Afleveradres Post Mw. K.M.P.I. Houben
 Universiteit Maastricht

Exp.Psychologie, Postbus 616(UNS40)
 6200MD MAASTRICHT

NL

Fax
 Email k.houben@psychology.unimaas.nl
 Ftp
 Ariel
 Telefoon

Factuuradres Clearing House

[1] origineel gestuurd [4] nog niet aanwezig [7] uitgeleend
 [2] kopie gestuurd [5] niet aanwezig [8] wordt niet uitgeleend
 [3] overige [6] niet beschikbaar [9] bibliografisch onjuist
 [0] bij de binder

Aantal eenheden :
 Aanvraagnummer : A086698478

Cognitie en drankgebruik

Alcoholgebruik: bewust overwogen of onbewust overkomen?

Onderzoekers proberen al geruime tijd te ontdekken welke cognitieve processen drinkgedrag sturen, om zo effectieve interventies te ontwikkelen. Om achter redenen voor alcoholgebruik te komen werd in het onderzoek tot enkele jaren geleden vooral met vragenlijsten gewerkt. Het is echter de vraag of vragenlijstonderzoek een volledig beeld kan geven van de cognitieve processen die alcoholgebruik sturen. Recente ontwikkelingen tonen aan dat verslavend gedrag het best begrepen kan worden door zogeheten dual-process-modellen.

KATRIJN HOUBEN
UNIVERSITEIT
MAASTRICHT

DUAL-PROCESS-MODELLEN stellen dat drinkgedrag bepaald wordt door een dynamische wisselwerking tussen twee kwalitatief verschillende soorten cognitieve processen. Zo zou drinkgedrag enerzijds gestuurd worden door snelle, spontane, associatieve, automatische of impliciete cognitieve processen; anderzijds door trage, gecontroleerde of expliciete cognitieve processen die gekenmerkt worden door bewuste overwegingen en regels. En naarmate overmatig

IAT verschaft inzicht in de cognitieve processen die alcoholgebruik sturen

alcoholgebruik zich ontwikkelt tot een verslaving, wordt het in sterkere mate gestuurd door automatische cognitieve processen (1, 2).

Terwijl gecontroleerde cognitieve processen gemakkelijk kunnen wor-

Foto: EU

den onderzocht met behulp van vragenlijsten, is het moeilijker om automatische cognitieve processen op dezelfde manier te onderzoeken. Mensen hebben immers niet altijd inzicht in de automatische cognitieve processen die hun gedrag sturen. Bijgevolg wordt aangenomen dat automatische cognitieve processen beter onderzocht kunnen worden met indirecte maten die, in tegenstelling tot (directe) vragenlijsten, cognitieve processen niet vaststellen aan de hand van zelfrapportage, maar op basis van de prestatie op een computertaak.

Impliciete alcoholassociaties
Een van de indirecte maten die de

afgelopen jaren de meeste aandacht heeft gekregen is de Impliciete Associatie Taak (IAT, zie kader). Deze IAT is een indirecte maat voor de sterkte van impliciete associaties van twee targetconcepten, bijvoorbeeld alcohol en frisdrank, met twee attributcategorieën, bijvoorbeeld positief en negatief (3). De eerste studies waarin de IAT gebruikt werd om impliciete cognitieve processen te onderzoeken die mogelijk drinkgedrag sturen, toonden aan dat zowel lichte als zware drinkers negatieve impliciete associaties met alcohol hadden. Echter, zware drinkers lieten ook impliciete associaties zien tussen alcohol en opwinding (arousal), terwijl lichte drinkers dergelijke

De Impliciete Associatie Taak

De Impliciete Associatie Taak (IAT) is sinds zijn ontwikkeling vanuit de sociale psychologie een razend populair meetinstrument geworden om impliciete associaties te meten. De IAT dankt deze populariteit niet alleen aan het feit dat de taak eenvoudig af te nemen is, maar ook aan zijn betrouwbaarheid en validiteit. Het achterliggende idee van deze computertaak is simpel: concepten kunnen gemakkelijker met elkaar gecombineerd worden tijdens een classificatietask wanneer ze met elkaar geassocieerd zijn.

Tijdens de IAT moet men stimuli classificeren in twee targetcategorieën en twee attributcategorieën met twee knoppen op het toetsenbord. De targetcategorieën zijn concepten waarin de onderzoeker geïnteresseerd is, zoals alcohol tegenover frisdrank. De attributcategorieën zijn affectieve concepten, zoals positief tegenover negatief. Omdat stimuli in vier categorieën moeten worden geclassificeerd met slechts twee knoppen, delen één targetcategorie en één attributcategorie telkens een knop. De twee targetcategorieën en de twee attributcategorieën kunnen bovendien op twee manieren gecombineerd worden. Deelnemers moeten bijvoorbeeld eerst alcohol en positieve stimuli met één knop classificeren en frisdrank en negatieve stimuli met de andere knop. Vervolgens delen alcohol en negatieve stimuli de ene knop en frisdrank en positieve stimuli de andere knop tijdens de andere combinatie.

Het achterliggende idee is dat deelnemers deze taak sneller zullen uitvoeren wanneer de combinatie van de targetcategorieën en de attributcategorieën correspondeert met de manier waarop de targetconcepten geassocieerd zijn met de attributconcepten. Het prestatieverschil tussen de twee combinaties van de targetcategorieën en de attributcategorieën, of het IAT-effect, is bijgevolg een maat voor impliciete associaties tussen de target en de attributcategorieën.

impliciete alcoholassociaties met opwinding niet hadden. Bovendien gaven zware drinkers op directe maten aan, positiever te zijn over het drinken van alcohol dan lichte drinkers (4). Deze bevindingen suggereren dus dat impliciete affectieve associaties met alcohol geen belangrijke rol spelen in drinkgedrag en dat alcoholgebruik in sterkere mate bepaald wordt door expliciete positieve verwachtingen en attitudes ten aanzien van alcohol en

IAT niet per se de sterkte van impliciete associaties tussen twee targetconcepten en twee attributcategorieën reflecteert, maar dat de taak ook gevoelig is voor hercoderingsprocessen (5). Tijdens de IAT is het de bedoeling dat deelnemers stimuli classificeren in vier categorieën: targetstimuli moeten bijvoorbeeld geclassificeerd worden als alcohol of frisdrank en attributstimuli als positief of negatief. Een dergelijke dubbele classificatietask vereist enige moeite en het is bijgevolg mogelijk dat deelnemers deze taak proberen te versimpelen. Stel bijvoorbeeld dat alle stimuli van één targetcategorie en één attributcategorie zich onderscheiden van de stimuli behorende tot de andere targetcategorie en attributcategorie op basis van bijvoorbeeld opvallendheid, bekendheid, of gelijkheid. In dat geval kunnen deelnemers de dubbele classificatietask eenvoudig hercoderen naar een simpele classificatietask waarbij alle stimuli slechts in twee categorieën geclassificeerd worden (bijvoorbeeld bekende stimuli versus onbekende stimuli). De IAT is dan niet langer een valide maat voor

impliciete associaties tussen de targets en de attributen.

Onderzoek toont aan dat dergelijke hercoderingsprocessen mogelijk gedeeltelijk verantwoordelijk zijn geweest voor eerdere bevindingen met de IAT als maat voor impliciete associaties met alcohol. Wanneer er gecontroleerd werd voor hercodering in de IAT, of wanneer nieuwe IAT-varianten werden gebruikt die hercodering reduceren, werd er immers minder ondersteuning gevonden voor negatieve impliciete associaties met alcohol (6, 7, 8). Bovendien lieten deze studies een sterke relatie zien tussen impliciete alcoholassociaties en drinkgedrag in die zin dat sterkere positieve impliciete associaties met alcohol gepaard gingen met een toename in alcoholgebruik.

Ambivalentie Recente bevindingen met de IAT tonen dus aan dat impliciete affectieve alcoholassociaties wel degelijk een rol lijken te spelen in drinkgedrag. Op basis van deze resultaten kan echter enkel gesteld worden dat een toename in alcoholgebruik gerelateerd is aan sterkere positieve impliciete alcoholassociaties óf aan zwakkere negatieve impliciete alcoholassociaties. Met een standaard IAT is het immers onmogelijk om positieve impliciete alcoholassociaties en negatieve impliciete alcoholassociaties apart te onderzoeken. Doordat de attributdimensie in de IAT steeds uit twee polen bestaat zoals positief tegenover negatief, kan men op basis van bovenstaande bevindingen enkel concluderen dat alcohol sterker met negatief affect geassocieerd is dan met positief affect, maar het is onduidelijk of er tegelijkertijd mogelijk zowel positieve als negatieve impliciete alcoholassociaties bestaan. Dit vormt een probleem aangezien alcoholgebruik, net zoals het gebruik van andere verslavende middelen, mogelijk gekenmerkt wordt door een sterke ambivalentie.

Dit probleem leidde tot de ontwikkeling van de unipolaire IAT. In een

Interventies alcoholgebruik richten op veranderen impliciete cognitieve processen

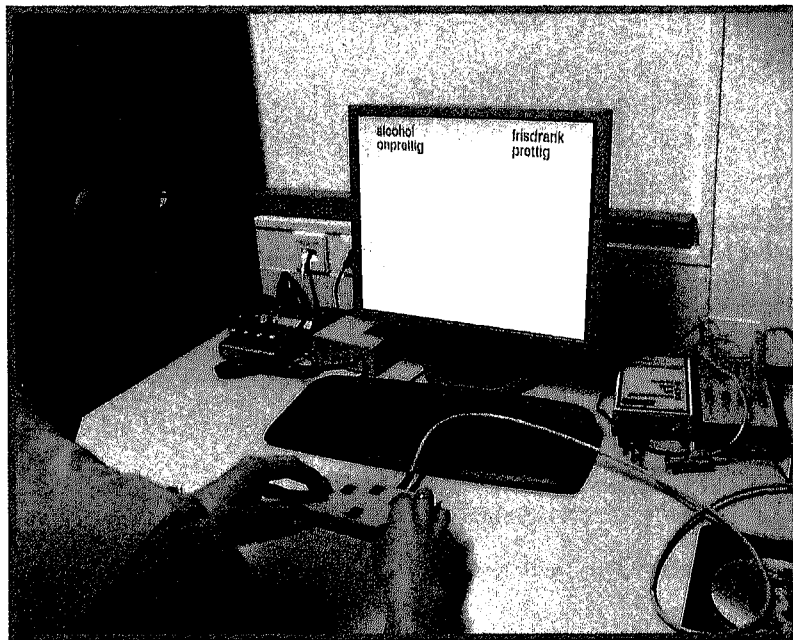
door impliciete alcoholassociaties met opwinding.

Recent onderzoek heeft echter aangetoond dat de IAT een aantal beperkingen kent waardoor de taak mogelijk geen zuivere maat is voor impliciete associaties. Zo blijkt dat de

unipolaire IAT worden bijvoorbeeld een positieve en een negatieve attribuutcategorie niet langer met elkaar gecontrasteerd, zoals in een standaard (bipolaire) IAT, maar met neutrale attribuutcategorieën. Op die manier kunnen positieve en negatieve impliciete associaties met alcohol dus afzonderlijk gemeten worden. Zoals verwacht, werd er met unipolaire IAT-varianten ondersteuning gevonden voor zowel positieve als negatieve impliciete alcoholassociaties. Bovendien bleek dat positieve impliciete alcoholassociaties gerelateerd waren aan alcoholgebruik, terwijl negatieve impliciete alcoholassociaties geen relatie lieten zien met drinkgedrag (9, 10). Zo werd aangetoond dat alcoholgebruik toeneemt naarmate men sterkere positieve impliciete associaties heeft met alcohol. Resultaten met negatieve unipolaire IAT's waren echter niet gerelateerd aan alcoholgebruik en reflecteren dus mogelijk in sterkere mate hercoderingsprocessen. In overeenstemming met eerdere bevindingen (4), werd met behulp van unipolaire IAT's ook opnieuw aangetoond dat impliciete associaties tussen alcohol en opwinding sterk gerelateerd zijn aan drinkgedrag.

Interventies Bepaalde beperkingen van de IAT-procedure bemoeilijken dus de interpretatie van bevindingen met de IAT. Bovendien zijn deze beperkingen in elk geval deels verantwoordelijk geweest voor eerdere bevindingen die leken aan te tonen dat impliciete affectieve associaties met alcohol geen belangrijke rol spelen bij het sturen van drinkgedrag; of alleszins een minder belangrijke rol dan impliciete alcoholassociaties met opwinding en expliciete cognitieve processen.

Mits er kleine aanpassingen aan de procedure worden gedaan, kan IAT desondanks toch nieuwe inzichten verschaffen in de cognitieve processen die alcoholgebruik sturen. Zo werd aangetoond dat positieve en negatieve impliciete alcoholassocia-

ties gelijktijdig kunnen bestaan, maar dat voornamelijk positieve impliciete alcoholassociaties een rol lijken te spelen bij drinkgedrag. Deze bevindingen suggereren dus dat positieve impliciete alcoholassociaties, net zoals impliciete associaties tussen alcohol en opwinding en expliciete cognitieve processen, belangrijke determinanten zijn van drinkgedrag.

Interventies die gericht zijn op het reduceren van alcoholgebruik moeten zich bijgevolg dus niet alleen richten op het veranderen van expliciete cognitieve processen, maar ook op het veranderen van impliciete cognitieve processen. Het is dan ook belangrijk dat toekomstig onderzoek zich toelegt op het ontwikkelen van manieren om zowel de sterkte van impliciete alcoholassociaties als hun invloed op gedrag te veranderen.

Referenties

1. Deutsch R, Strack F. Reflective and impulsive determinants of addictive behavior. In: Wiers RW, Stacy AW, editors. *Handbook of Implicit Cognition and Addiction*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publishers; 2006. p. 45-57.
2. Bechara A, Noel X, Crone EA. Loss of willpower: Abnormal neural mechanisms of impulse control and decision making in addiction. In: Wiers RW, Stacy AW, editors. *Handbook of Im-*

licit Cognition and Addiction. Thousand Oaks, CA: SAGE Publishers; 2006. p. 215-32.

3. Greenwald AG, McGhee DE, Schwartz JLK. Measuring individual differences in implicit cognition: The implicit association test. *J of Person and Soc Psychol* 1998;74:1464-80.
4. Wiers RW, van Woerden N, Smulders FTY, de Jong PJ. Implicit and explicit alcohol-related cognitions in heavy and light drinkers. *J of Abnormal Psychology* 2002;111:648-58.
5. Rothermund K, Teige-Mocigemba S, Wentura D. Minimizing the influence of recoding in the IAT: The IAT-RF. Manuscript submitted for publication. 2006.
6. Houben K, Wiers RW. A Test of the Salience Asymmetry Interpretation of the Alcohol-IAT. *Experimental Psychol* 2006;53:292-300.
7. Houben K, Rothermund K, Wiers RW. Eliminating recoding in the Alcohol-IAT: An application of the IAT-RF. Manuscript submitted for publication. 2006.
8. Houben K, Wiers RW. Are drinkers implicitly positive about drinking alcohol? Personalizing the alcohol-IAT to reduce negative extrapersonal contamination. *Alcohol and Alcoholism*. In press.
9. Jajodia A, Earleywine M. Measuring alcohol expectancies with the implicit association test. *Psychol of Addictive Behaviors* 2003;17:126-33.
10. Houben K, Wiers RW. Assessing Implicit Alcohol Associations with the Implicit Association Test: Fact or Artifact? *Addictive Behaviors* 2006;31:1346-62.